వెర్రితల్లి-కడుపుతీపి

జీపులో పోతున్న నలుగురు ఉద్యోగులు హఠాత్తుగా మర్రిచెట్టు దగ్గర ఆగారు.

విస్తరించిన కొమ్మలతో ఆ వీధిని చాలా భాగం ఆక్రమించుకుని, తన నీడతో బాటసారులను సేదదీర్చే ఆ మర్రిచెట్టు కింద కూర్చుని, ఒకామె వడలు చేస్తున్నది.

"పెద్దమ్మా. మేము నలుగురం వచ్చాం. మాకు వేడి వేడి వడలు పెట్టు" అన్నాడు వారిలో ఒకడు.

"రెండు నిమిషాలాగండి సామీ." అంటూ బూర్లెమూకుట్లో వేగుతున్న మసాలావడలను చూస్తూ-బాదమాకులబుట్ట దగ్గరకు లాక్కుని తడిబట్టతో తుడిచి, మూడేసివడల వంతున నాలుగాకుల్లోనూ పెట్టి అందించింది. వాళ్ళు నిలబడే తింటూ మాట్లాడు కుంటున్నారు.

ఆమె మళ్ళీ ఒకసారి ఇరవై వడలను మూకుట్లోవేసి గాజు గ్లాసులతో బిందెలో నుంచి మంచినీళ్ళు ముంచి యిచ్చింది.

"మా నలుగురికి మరో రెండేసి వెయ్యి''

వేయించుకుని తింటూ "చూడమ్మా. నీవీ రోడ్డుమీద పొయ్యి పెట్టుకున్నావేం? గాలికి ఆరిపోదూ?" అన్నాడొకాయన.

"బాబూ పదేళ్ళనుంచీ పొయ్యి ఆరకుండా మండుతూనే ఉంది. మరీ గాలి వస్తే ఈ ఇనపరేకు అడ్డం పెడతాను. ఈ వడలు మీకు నచ్చాయా?" అడిగింది.

"మహారుచిగా ఉన్నాయి. నీవు ఏమేసి చేస్తావో మరి. ఈ ఆకులు ఎక్కడ పారెయ్యమంటావు?"

"ఆ బుట్టలో పడెయ్యండి బాబూ." గజం దూరంలో ఉన్నబుట్ట చూపించింది.

"నీ పేరేమిటో గాని-బిల్లెంత చెప్పు?" కోటు వేసుకున్న ఆయన జేబులో నుంచి పర్సు తీశాడు.

"సామీ, పన్నెండణాల కొకవడ. లెక్క చూసియివ్వండి."

"పన్నెండణాలకొకటా? తెల్లబోతూ అడిగాడు.

"సామి, సెనగపప్పు ధర ఎక్కువయింది. మసాలా, నూనె, కట్టెలూ, నా శ్రమ కలిపితే అది తక్కువే."

"అయినా అంత ధరా?"

"ఇచ్చెయ్యవోయి. పాపమామె వయసును చూసయినా వెంటనే బిల్లుయివ్వు. ఇదే నీకు ఏ హోటల్లో అయితే ఇంత చౌకగారాదు."

"అబ్బ ఎంత రుచిగాఉన్నాయి? ఆ రుచి కోసం అయినా అంత వెల యివ్వవచ్చు."

పర్సు తెరచి డబ్బు లెక్కకట్టి బిల్లు చెల్లిస్తూ,

"చూడమ్మా, నీ పేరేమిటోగాని-రేపు మళ్ళీ ఇదేవేళకు వస్తాము. ఇప్పుడిచ్చినట్టే వేడివేడిగా అందించు" అంటూ ఒక్కొక్కరే జీపు ఎక్కారు.

అలా ఆఫీసులు మూసే వేళల్లోనూ, ఒంటిగంటా రెండూగంటల మధ్య లోనూ, స్కూలు ఇంటర్వెల్‌లోనూ, మంగతాయారుకు ఊపిరాడకుండా ఉంటుంది. పొద్దున పదిగంటలకు మొదలుపెడితే సాయంత్రము ఆరుగంటలు దాటేవరకూ ఆమె అరచేతిలో తడిబట్ట వేసుకుని, రుబ్బినపిండిని గిన్నెలో వేసుకుని, చిన్న చిన్న ఉండలు చేస్తూ, సన్నగావత్తి చమురులో వేస్తూనే ఉంటుంది. ఉడికిన వడలను పేళ్ళబుట్టలో వేసి బట్టకప్పుతూనే ఉంటుంది.

ఆ చుట్టుపక్కల ఇళ్ళవాళ్ళు ఇంట్లో టిఫిన్ చేసుకోనినాడు మంగతాయారు వడలను తెప్పించుకుంటారు. ఇంటికి తీసుకుపోయే వాళ్ళకేం బాధలేదు. కాని-దారినపోయేవాళ్ళు కొందరు 'కూర్చోటాని కేమయినా ఉంటే బాగుంటుందను' కుంటారు.

మంగతాయారు సాయంకాలం ఆరుగంటలు కాగానే కట్టెలు ఊదేసి, పొయ్యిదులిపేసి, ఒక చిన్న గోనెసంచిలో వేస్తుంది. గిన్నె ఒక దానిలో ఒకటి పెట్టుకుని, బాదమాకులు బుట్టలో పెట్టుకుని, ఎంగిలాకులబుట్ట ఖాళీచేసి, తన సామాన్లతో డాక్టరు రమణయ్యగారి పెరట్లో ఉన్న రేకుల షెడ్డులోకి చేరుకుంటుంది. సామాను సర్దుకొని పెరట్లో ఉన్న బాదంచెట్టుకింద చాప వేసుకుని నడుం వాలుస్తుంది. అప్పుడామెకు నిద్రేం పడుతుంది? కాని అలా ఒక గంటసేపు విశ్రాంతి తీసుకుంటుంది.

సరీగ్గా ఎనిమిదిగంటలయిన తరువాత పొద్దున వండిన అన్నం, కూర, పులుసూ ఉట్టి మీదనుంచి దింపి భోజనానికి కూర్చుంటుంది. భోజనం కాగానే చాపేసుకుని, దిండుమీద తలపెట్టి, దుప్పటి కప్పుకొని గోవిందనామాలు చదువుతూ నిద్రలోకి జారుకుంటుంది.

"మంగమ్మా, నేను బ్యాంకుకు వెళ్తున్నాను. నీకేమయినా పనుంటే చెప్పు?" అడిగాడు డాక్టరు.

"డాక్టరు బాబూ? డబ్బా నిండింది. లెక్కపెట్టి బ్యాంకిలో జమ చేయించండి" డబ్బా తెచ్చి ఆయన చేతికిచ్చింది.

డబ్బెంత ఉందో ఆయన లెక్కబెట్టటమే గాని ఆమె అటు చూడనైనా చూడదు. ఆయన ఆమెపాలిట దైవమనుకుంటుంది. ఉద్యోగంచేస్తూ డబ్బుబాగా సంపాదించుకొంటున్న కొడుకు ఉండికూడా అనాథగా ఆ మర్రిచెట్టుకింద ఉపవాసాలుచేస్తూ ముడుచుకొని పడుకొంటున్న మంగతాయారును పిలిపించి, భార్యకు చెప్పి, రేకులషెడ్డు ఖాళీచేయించి, ఆమెకు తలదాచుకొనే సదుపాయమేర్పరిచాడు. వడలయినా చేసుకుని బ్రతకమని సలహా యిచ్చాడు. ఆరునెలలకొకసారి సెనగపప్పు, మసాలా దినుసులు తెప్పించి యిచ్చేవాడు మొదట వడలు చెట్టుకింద చేసుకోమని సలహా చెప్పింది కూడా ఆయనే. అందుకే మొదటవాయ తీయగానే డాక్టరుబాబు యింటికి రెండుప్లేట్లు ఇచ్చి వస్తుంది.

"మంగమ్మా, రోజు రోజూ నీ వడలకు రుచి మించిపోతున్నది. నీవు ఒక హోటల్ పెట్టవచ్చు" అని ప్రోత్సాహకరంగా అనేవాడు డాక్టరు.

"ఇది ఇట్లా సాగిపోతేచాలు బాబూ! మీరు చల్లగాఉండి నన్నొక కంట కనిపెడుతుంటే అదే తృప్తి" అంటుంది మంగమ్మ.

రాత్రి పడుకోబోయే ముందు మంగమ్మకు గతస్మృతులు మనసులో మెదుల్తూ ఉంటాయి. తన పెనిమిటి శీనయ్య, బియ్యం పప్పు ఉప్పూ అమ్మే సేటు దగ్గర నౌకరు. సేటుఇచ్చే జీతం నూరురూపాయలతో తృప్తిగా జీవిస్తూ ఉండేవారు, శీనయ్య నిజాయితీకి సేటు సంవత్సరానికి ఒక జతబట్టలు భార్యా భర్తలకు ఇచ్చేవాడు. కొడుకు నాలుగునెలలకు పుట్టాడనగా శీనయ్య నాలుగు రోజుల జ్వరంతో చనిపోయాడు. ఆ సమయంలో తనకు దిక్కెవరు? తనవాళ్లెవరూ లేరు. ఆయన వాళ్ళు-ఉన్న ఇల్లొకటి వాళ్ళే పంచుకొని నాలుగువందల అప్పు చూపించారు. ఆ పదిరోజులయినా ఆదరించి నాలుగు మెతుకులు వండి పెట్టేవారు లేక కుమిలిపోయింది.

శీనయ్య లౌక్యమెరుగని మంచివాడు. కనుకనే అతడికి మొదటినుంచీ కష్టాలు ఎదురయ్యేవని మంగతాయారుకి నమ్మకము. కాని అతడి మంచితనమే ఆమెను ఈనాటికి కాపాడుతున్నదన్న విశ్వాసము ప్రబలంగా ఉన్నదామెకు. సేటు కుటుంబమే ఆమెకు దిక్కయింది. కాన్పు వచ్చినప్పుడు ఇరుగుపొరుగులు తోడు నీడలయ్యారు. అందరూ ఇచ్చిన సలహా ప్రకారం. యాత్రాస్థలమైన తిరుపతికి వెళ్ళి జీవనోపాధి వెదుక్కోవటానికి నాలుగునెలల బిడ్డని ఒడినగట్టుకుని బట్టల మూట నెత్తినపెట్టుకుని వచ్చింది.

కొత్తచోట ఉండటానికి చోటులేదు. తినటానికి తిండి లేదు. అది ఆమెకు జీవన సమస్య. అదొక పోరాటము. ఈ పోరాటంలో తిని తినక బిడ్డకు పాలిచ్చి పెంచలేక-చిత్రవధ ననుభవించింది. బస్టాపు దగ్గర చెయ్యిచాపితే రూపాయ డబ్బులయినా దొరికేవి కావు. హోటళ్ళ ముందర నిలబడితే వాళ్ళు విదిలించిన పాచి వంటకాలతో కడుపు నింపుకోలేకపోయేది. కళ్ళల్లో ప్రాణాలున్న పిల్లవాడికి వర్షంలో తడిసినందువల్ల జ్వరం వచ్చింది. వాడే తన ప్రాణమనుకుని దినాలు గడుపుతున్న మంగమ్మకు చీకట్లు కమ్మినట్లయింది.

అప్పుడు వారిని వీరిని అడిగి పేరు తెలుసుకుని డాక్టరు బాబు యింటికి వచ్చి కాళ్ళమీద పడ్డది. ఆయన ఆమె పరిస్థితికి జాలిపడి నాలుగు పూటలు మందిచ్చాడు. తన యింట్లోనుంచి అన్నం పెట్టించాడామెకు.

ఆ దైవము చూపినదారి ఒక స్కూలు ముందర పలకలూ, బలపాలు అమ్మమని, పది రూపాయలు పెట్టుబడి పెట్టి, పలక ఎంతకమ్మాలో బలపాలెట్లా ఇవ్వాలో లెక్కచెప్పి ఇచ్చాడు. అట్లా చేసినందుకు రోజుకు రెండు రూపాయలు మిగిలేవి. దానితో ఒక ఇంటిపక్క సందులో గంజి కాచుకుని తాగేవారు. కొన్నాళ్ళకు పలకల బేరంతోపాటు వేరుశనక్కాయలు వేయించి, బడిపిల్లలకు అమ్మటం మొదలుపెట్టింది. దాంతో ఆ ఇద్దరి పరిస్థితి కొంత మెరుగైంది. పిల్లాడికి ఐదో ఏడుకూడా వచ్చింది.

'అన్నిటికి డాక్టరుబాబే గతి' అనుకుంటూ ఆయన దగ్గరికి వెళ్ళింది. ఆయన పిల్లవాడికి రెండుజతల బట్టలకు డబ్బిచ్చి స్కూల్లో చేర్పించాడు. పనిలో మరో మెట్టు ఎక్కమని డాక్టరుబాబు సత్రంలో వెనక వరండాలో కాస్తచోటు ఇప్పించాడు. అప్పటినుంచీ ఆమె జంతికలు చిన్న చిన్న చుట్టలుగా చేసి ఒక గంపలో పలకలూ, వేరుసెనక్కాయలూ జంతికల చుట్టలూ అమ్మేది. పిల్లవాడికి ఫీజులేదు. తల్లి యిచ్చిన పలకా బలపంతో చదువు ప్రారంభించాడు. అతడికి తన తండ్రిపేరు వెంకటసామి అని పెట్టింది.

క్రమంగా క్లాసు తరువాత క్లాసులోకి వచ్చినప్పుడు పాతపుస్తకాలు కొని యిచ్చేది. వెంకటసామి చురుకైనవాడు. శ్రద్ధగా బుడ్డిదీపం దగ్గరా వీధిలైటు కిందా చదువుకునేవాడు. నెల నెలకూ డాక్టరుబాబుకు తన చదువు సంగతి చెప్పేవాడు ఆయన తన కొడుకులకి చాలని ప్యాంట్లూ, బుష్షర్టులూ ఇచ్చేవాడు. అలా పాసయ్యాడు వెంకటసామి. స్టేటు బ్యాంకిలో అలాగే డాక్టరుబాబు మాట మీద ఉద్యోగంకూడా వచ్చింది. అప్పుడు రెండుగదుల ఇల్లొకటి తీసుకొన్ని డాక్టరుబాబు ఇంటిదగ్గర పెట్టింది కాపరం మంగమ్మ. పగటిపూట తీరిక వేళల్లో వెళ్ళి వాళ్ళఇంట్లో ఏమయినా పనులుంటే చక్కపెట్టేది. టిఫిన్లు కూడా చేసి పెట్టేది. ఆమె-యిచ్చిన ప్లేటు టిఫిన్ పిల్లవాడు రాగానే పెట్టేది. అట్లా రెండేళ్లు గడిచింది. కొడుక్కు ఇరవైరెండేళ్ళు వస్తున్నాయని పెళ్ళిమాట మనసులో తిరగలాడటం మొదలుపెట్టి, డాక్టరు బాబు చెవిన వేసింది.

"ఇలా రెండేళ్ళు గడవని, కాస్త డబ్బుకూడా దాచు. పెళ్ళి ఖర్చులకు కావద్దూ" అన్నాడు ఆయన.

వెంకటసామికి వచ్చే జీతంలో మంచి మంచి బట్టలు కుట్టించుకోమనేది.

మంచిబట్టలు వేసుకుని ఉద్యోగానికి వేళ్ళే కొడుకుని కంటినిండా చూసుకొని మురిసిపోయేది మంగమ్మ.

అలా ఎంతకాలం గడిచిందనీ?

పట్టుమని మూడేండ్లయినా గడవలేదు. వెంకటసామికి బదిలీ అయింది.

"అమ్మా, ఆ ఊరువెళ్ళి ఇల్లుతీసుకున్న తరువాత నిన్ను తీసుకు వెళతానమ్మా. ముందేవస్తే ఇల్లు వెంటనే దొరక్కపోతే నీవు ఇబ్బందిపడ్తావు" అన్నాడు.

"నాకు ఇబ్బందేమిటి? చెట్టుకింద బతికినదానికి? ఎక్కడో నాలుగు రోజులు సర్దుకుందాము ఇల్లుదొరికేవరకు."

"కాదులే అమ్మా, నీవు చెప్పేదంతా ఇదివరకుమాట ఇప్పుడట్లా చేస్తే బావుండదు. నేనువెళ్ళి ఉత్తరం రాస్తాను. అని వెళ్లాడు. వెళ్ళేముందు డాక్టరుబాబు దగ్గర దీవెనలు తీసుకుని వెళ్ళాడు. వెళ్ళగానే చేరినట్లు ఉత్తరంరాశాడు.

నెలరోజుల తరువాత డాక్టరుబాబు అడిగాడు కొడుకు దగ్గర్నుంచి ఉత్తరం వచ్చిందా అని.

"లేదు బాబూ, కొత్తచోట ఏం చిక్కుల్లో ఉన్నాడో ఏమో ?"

"మంగమ్మా, నీవు ఉంటున్న ఇల్లు ఖాళీచేసి మా పెరట్లోఉన్న రేకుల షెడ్డులోకి రా. కొడుకు దగ్గర్నుంచి ఉత్తరం రాగానే వెళ్ళిపోదువు గాని" అన్నాడు.

ఆయన చెప్పినట్లే ఇల్లు ఖాళీచేసింది మంగమ్మ. కాని. . . బట్టలమూట తలకింద పెట్టుకొని చాపమీద ఆ మర్రిచెట్టు నీడన పడుకొనేది. ఒకపూట వంట చేసుకుని రెండుపూటలూ తినేది. ఉత్తరంకోసం ఎదురు తెన్నులుచూసి కళ్ళు కాయలుకాశాయి.

తన కేసుల తొందరలో ఉన్న డాక్టరుబాబు ఒకనాడు మంగమ్మను పిలిచి "నీవు చెట్టుకింద ఉంటున్నావా ? నాకెవరో చెప్పారు. గిద్దెడు బియ్యం వండుకొని రెండు పూటలా తింటున్నావని. మా షెడ్‌లో వచ్చిఉండు" అని మందలించాడు.

ఆనాడు అడుగు పెట్టింది డాక్టరుబాబు యింట్లో చెట్టుసీడన కూర్చుని వండితే వడలు దారినపోయే వాళ్ళు కొంటారని అక్కడ వడలుచేయటం మొదలు పెట్టింది.

రోజులు గడుస్తున్నాయి. వడలబేరం బాగా సాగుతోంది. లోకంపోకడ తెలిసిన డాక్టరుబాబు వెంకటసామి మాట ఇప్పుడెత్తడంలేదు.

ఆ రోజు మంగమ్మకు ఊపిరాడడంలేదు. జనసందడి ఎక్కువయింది. ఆమె నానబెట్టిన నాలుగుశేర్ల పప్పూ చాలలేదు. వడలుచేసే వ్యవధిలేదు. జనం బాదమాకులు చేతిలో పట్టుకుని క్యూలో నిలబడ్డారు. ఒక్కొక్కరినీ పంపించేసరికి సాయంకాలం నాలుగయింది.

ఆ ఒక్కరోజే డబ్బా నిండింది.

"డాక్టరుబాబూ, వచ్చినవాళ్ళు కూర్చోటానికి మర్రిచెట్టు చుట్టూ అరుగు లాంటిది కట్టిస్తే? వాళ్ళు నిలబడలేక నన్ను తొందర చేస్తున్నారు. వీలవుతుందా బాబూ?" చేతులు నలుపుకుంటూ అడిగింది.

రెండు రోజుల్లో గట్టు తయారయింది. దానిమీద కూర్చుని రెండునిమిషాలు అలస్యమయినా జనం వచ్చిపోతున్నారు. డబ్బాలు నిండుతున్నాయి. డాక్టరుబాబు బ్యాంకి నింపుతున్నాడు.

"మంగమ్మా, నీ చేతికిందికి ఒక మనిషిని పెట్టుకో పని సులభమవుతుంది? ఎంతకాలం ఒంటి రెక్కతో పనిచేస్తావు? అంటాడు డాక్టరుబాబు.

మంగమ్మకు అది ఎంతో కాలమనిపించదు. "బాబూ! ఇంకెంత కాలముంటాను ఇక్కడ? అబ్బాయి దగ్గర్నుంచి ఉత్తర మొచ్చేదాకానేగా? అంటుంది.

"అవునవును. ఇంకెంతకాలం?" అంటాడాయన.

డాక్టరు వెంకటసామిని గురించి ఆరాలు తీస్తూనే ఉన్నాడు. అతనిప్పుడు విశాఖపట్నం జిల్లాలో ఉన్నాడనీ, తనతోటి ఉద్యోగంచేసే అమ్మాయిని పెళ్ళి చేసుకుని ఇద్దరు బిడ్డల తండ్రిఅయ్యాడని తెలిసింది. అందుకే మునుపటికంటె ఆమెను ఉత్సాహపరుస్తూ మాట్లాడుతున్నాడు.

ఒకనాడు-"మంగమ్మా, మన యింటికి దగ్గరగా బ్యాంకి వచ్చిందమ్మా. ఇంక నీవెప్పుడు డబ్బా నిండితే అప్పుడే వెళ్ళచ్చు" అన్నాడు డాక్టరు.

"నాకు లెక్కలు తెలుస్తాయా బాబూ !"

"పోనిలే, నేనే వెళ్తాను." అంటాడాయన.

బ్యాంకి దగ్గరకొచ్చినప్పటినుంచి ఒక జవాను వచ్చి వడలుపొట్లం కట్టించుపోతాడు. అవి ఖర్చుకాగానే మళ్ళీ వస్తాడు. అప్పటికప్పుడు బిల్లు తీసుకు వస్తాడు. ఇది రోజూ తప్పకుండా వచ్చే అదాయము. ఇదిగాక తనకు ఎప్పుడూ వచ్చేవాళ్ళు ఉండనే ఉన్నారు.

ఒకనాడు బ్యాంకి స్టాపు జవాను లేడని విసుక్కుంటూ వాళ్ళే వచ్చారు. కొందరు ఆడవాళ్ళు విడిగా వచ్చారు. జంటలుగా వచ్చారు కొందరు. అందరికి కావలసినవి ఆగమనకుండా అందించింది.

మంగమ్మ చెట్టునీడన ఉన్నా, ఎండకు దేహచ్ఛాయ కమిలినట్లయింది. ముఖం కొద్దిగా ముడతలు పడ్డది. తైలసంస్కారం లేని తలవెంట్రుకలు చాలా వరకు ఊడిపోయాయి. ఉన్న వెంట్రుకలు జడలు కట్టినట్లయ్యాయి. ఎప్పుడూ పొయ్యి సెగన ఉండడంవల్ల కనుదృష్టి మందగించినట్లయింది. వచ్చిన దెవరో చూడకుండానే ఆమె బాదమాకుతో వడలు పెట్టి ఇస్తుంది. డబ్బు చేతిలో వేసుకుని డబ్బాలో పడేస్తుంది.

వారం రోజులకుగాని జవాను రాలేదు. ఉద్యోగులే వస్తున్నారు.

ఉన్నట్టుండి ఒకనాడు మ్యునిసిపాలిటి వాళ్ళు వచ్చి "ఏయ్ అమ్మి. రోడ్డు మీద పొయ్యిపెట్టి వ్యాపారం చేస్తున్నావా ? దారిలో తియ్యి" అంటూ కర్రలతో నిలబడ్డారు.

"సామీ, నా పొయ్యి పక్కనే ఉందిగా? చెట్టునీడ ఉందని పొయ్యి పెట్టాను. సామీ, నేను ఎవరికి అడ్డంగా లేనుకదా ?" అంది.

"అసలు వీధిలో పొయ్యి పెట్టటమే తప్పు. తియ్యిముందు" బెదిరించారు.

"సామీ ! ఈ పిండి అయ్యేవరకూ చేసి పొయ్యెత్తేస్తా. సామీ. మీరు రుచి చూడండి-ఈ వడలు" బాదమాకుల్లో రెండేసి పెట్టి ఇచ్చింది.

"అమ్మా నీ వడలు మంచి రుచిగా ఉన్నాయి గాని-మా చేతిలో ఏముంది. మేము చెప్పినమాట వినే నౌకర్లము. ఎవరో రోడ్డుమీదనుంచి పొయ్యి తీయించ మని రిపోర్టు ఇచ్చారట. మా ఆఫీసరు వెంటనే తీయించండ"ని పంపాడు. నిన్ను చూస్తే మనసు కరిగిపోతాఉంది కాని-ఏంచెయ్యము ? రేపు మాత్రం ఇక్కడ పెట్టకు" అని వెళ్ళిపోయారు.

డాక్టరుబాబుకి కబురు చేరగానే కనుబొమ్మలు ముడిపడ్డాయి. ఆయన కంతకుముందు తల్లిచేత ఆ పని మాన్పించమని రెండు మూడు ఉత్తరాలు కొడుకు దగ్గరనుంచి వచ్చాయి. ఆయన లెక్కచెయ్యలేదు. అది కూడా మాన్పిస్తే ఆమెకు జీవనం గడవాలి కదా. అదిగాక-ఆమెనా పని నుంచి తప్పిస్తే ఏమీ తోచక పిచ్చిదయిపోతుంది. కొడుకు ధ్యాస ఎక్కువయిపోతుంది.

ఆ మరునాడు తను హాస్పిటల్‌కు వెళ్ళకముందు-"మంగమ్మా, ఈ వీధిలో తొమ్మిదివేలకు రెండు గదుల ఇల్లొకటి అమ్మకానికి వచ్చింది. వీధిలోనే ఉన్న ట్లుగా రెండుఅరుగులు కూడా ఉన్నాయి. పెరడు చాలాచిన్నది వాళ్ళ అవ సరంకొద్దీ చౌకగా అమ్ముతున్నారు. బేరం చెయ్యమంటావా ?" అడిగాడు.

"డాక్టరుబాబూ, నాకంత డబ్బెక్కడిది ? అయినా నాకు ఇల్లెందుకు బాబూ !"

"ఎందుకో నేను తరువాత చెప్తాను. డబ్బుసంగతి కూడా తరువాత చూద్దాం. ఏమంటావు ?

"డాక్టరుబాబూ, నేనేమంటాను.? మన డబ్బులెన్ని ఉన్నాయి బ్యాంకిలో?"

"అదంతా నేను చూస్తాలే. ఒప్పుకున్నావు కదా ?"

"మీ ఇష్టం బాబూ !"

డాక్టరు ఆ ఇంటిని ఎనిమిదిన్నర వేలకే బేరంచేసి, వెయ్యి రూపాయలు పెట్టి బాగుచేయించి సున్నం వేయించాడు. మంగమ్మ పేరున రిజిస్టరు చేయించాడు.

మంగమ్మ ఇప్పుడు అరుగుమీద ఇసకపోసి పొయ్యి పెట్టింది.

చెట్టు కిందినుంచి మంగమ్మ అరుగెక్కిందని అందరూ ఆమెను "ఏం మంగమ్మా? అరుగెక్కావు? ఇల్లు కొన్నావా ?" అని అడగటం సాగించారు.

మంగమ్మ కేంతెలుసు? ఆ యిల్లు తనదేనని ? తనకంత డబ్బుందా బ్యాంకిలో ? ఏమో ? అయినా ఎవరిముందరా బయటపడదు.

అరుగుల ఇల్లు వచ్చినతరువాత వచ్చిపోయే జనానికి కొంచెం సౌలభ్య మనిపిస్తోంది. అరుగుమీద కూర్చొని సావకాశంగా తినవచ్చు. మంగమ్మను మోసంచేసే అవకాశం చాలాఉంది. కాని-ఆమె దీనవదనం చూసి ఎవరూ ఇంత వరకూ మోసం చెయ్యలేదు. డబ్బులు వేసుకునే డబ్బా మాత్రం డాక్టరుబాబు మార్చివేశాడు. ఒక చిన్నస్టూలుపీటకు ఒక రేకుపెట్టెను మేకులతో బిగించాడు. డబ్బులు వెయ్యటానికి ఒక రూపాయ పట్టేటంత చిల్లిచేయించి పెట్టెకు తాళం వేసి ఆమె చేతికిచ్చాడు. ఈ పెట్టె రెండురోజులకొకసారి డాక్టరుబాబు ఇంటికి తీసుకువెళ్ళుతుంది.

"డాక్టరుబాబూ ! ఇంటికి డబ్బు సరిపోయిందా ? మీ చేతినుంచి ఏమీ పడ లేదు కదా ? నాకు ఏ సంగతి చెప్పండి బాబూ !" అంటుంది ఆయనకు డబ్బా యిచ్చినప్పుడల్లా.

"మంగమ్మా, నీవు ఇవాళ మొదలుపెట్టావా ఈ పని? ఇంటికిపోను ఇంకా రెండువేలపైన ఉంది బ్యాంకిలో. కొత్తయింటికి వచ్చిన తరువాత గిరాకీ పెరి గింది. ఎందుకోగాని నిన్ను చూడగానే మా అమ్మ జ్ఞాపకంవస్తుంది. ఆమె నేను డాక్టర్ని కాకముందే చనిపోయింది" తల వంచుకున్నాడు.

"డాక్టరుబాబూ, నాకు మిమ్మల్ని చూడగానే నా పెద్దకొడుకనిపిస్తుంది. మొదటచూపులోనే ఇలాంటి భావం కలిగింది. అందుకే అంతచనువు తీసుకుంటు న్నాను."

"ఎక్కువ కష్టపడటం తగ్గించుకో మంగమ్మా. నీకు ఏమీ లోటులేదు. నీవు తినగలవు, ఇంకొకరికి పెట్టగలవు'' డాక్టరుబాబు టిఫిన్‌తిని వెళ్ళాడు.

మరో రెండేళ్ళు గడిచినా మంగమ్మకు కొడుకుజాడ తెలియలేదు. ఉత్తరం

రాస్తాడు. లేదా తనైనా వస్తాడు. వాడికి మాత్రం తల్లిని చూడాలని ఉండదూ?" అనుకుంటుంది మంగమ్మ.

మంగమ్మ ఉంటున్న యింటికి పక్కభాగంకూడా అమ్మి ఆ యింటివాళ్ళు చిత్తూరులో వ్యాపారం చేయాలనుకున్నారు. ఆ సంగతి డాక్టరుబాబుకు తెలియజేశారు. వెనకఅమ్మిన ధరకే ఇవ్వమని డాక్టరు అడిగాడు. కాని ధరలెక్కువయ్యాయని వాళ్ళు మరో రెండువేలడిగారు. బేరం తెగలేదు, నెలరోజుల తరువాత వాళ్ళే దిగివచ్చారు.

మంగమ్మ డబ్బు లెక్కచూస్తే తక్కువవుంది. ఇప్పుడది మంగమ్మ చేత కొనిపించకపోతే మరొకరు కొని ఈమెను ఇబ్బందిపెడతారు. డాక్టరు తనడబ్బు మూడువేలకు పైన వేసి అదికూడా మంగమ్మ పేరున రిజిస్టరు చేయించాడు. ఆ భాగంలోవచ్చే అద్దెను తన అప్పుకింద జమచేసుకోసాగాడు.

ఇప్పుడాయనకు మంగమ్మను గురించిన బెంగలేదు. తన తల్లి ఊరగాయలూ, పచ్చళ్లూ తయారుచేసి అమ్మేది. వడియాలు ఇళ్ళకువెళ్ళి పెట్టి వచ్చేది. తను ఆమెకు సహాయం చేసేవాడు. తన ఎం.బి.బి.ఎస్. పూర్తి అయింది. కాని రిజల్టురాకముందే తల్లి కన్నుమూసింది. ఇప్పుడు మంగమ్మ కొన్నయింటి అరుగు మీదనే తను చదువుతుండేవాడు. అందుకే ఆ యింటిమీద అభిమానమూ తన తల్లిలా బ్రతుకుతున్న మంగమ్మ మీద అంత భక్తి ఆదరమూను.

ముసురుపట్టి సన్నటి చినుకు పడటంతో ఆ ఊరంతా చిత చితలాడుతున్నది. సూర్యభగవానుడు దర్శనము లేక ఉపవాసాలుంటున్నారు కొందరు. అయినా ప్రకృతికేమి సానుభూతి? అటువంటి సన్నటి చినుకురోజుల్లో రాత్రి ఎనిమిది గంటలకు మంగమ్మ యింటితలుపులెవరో కొడుతున్నారు. పగలంతా పొయ్యి దగ్గరున్న మంగమ్మ బాగా అలిసిపోయి నిద్రపోతున్నది. తలుపు చప్పుడధికమైంది. మంగమ్మ కళ్ళు నలుపుకుంటూ లేచి దీపం చేతబట్టుకొని తలుపుతీసి "ఎవరు బాబూ" అంది ముఖంచూస్తూ.

"అమ్మా, నేను వెంకటసామిని. నీ కొడుకునే మరిచావా అమ్మా?" అంటూ తల్లిచేతిలో దీపం అందుకుని మరొకచేత్తో ఆమె భుజమ్మీద చెయ్యేసి లోపలికి తీసుకువెళ్ళాడు.

"నాయనా, ఇన్నాళ్ళెక్కడున్నావు? కోడలు, పిల్లలు బాగున్నారా? అన్నట్టు భోజనం చేశావా ? నీవు కాళ్ళుకడుక్కో" అంటూ స్టౌవెలిగించింది. ఆ మధ్య ఒక స్టౌకొని కిరసనాయిలు డబ్బాతో గూట్లోపెట్టి వుంచింది.

"ఇప్పుడొద్దులే అమ్మా, రైల్లో ఏదోకొని తింటునేఉన్నా."

"అవి ఎన్నితిన్నా అన్నంతో సమానమవుతాయిట్రా ?"

ఆ మాటా యీమాటా చెప్పి అన్నం ఉడికినతరువాత నాలుగు వడియాలు వేయించి అన్నం వడ్డించింది. ఊరగాయ దగ్గరగాపెట్టింది.

"నాయనా ! లేచి అన్నంతిను."

వెంకటసామి ఉలిక్కిపడ్డాడు. అప్పటివరకూ మంచంమ్మీద కూర్చుని, ఇల్లు నాలుగుమూలలా కలయజూసి, ఈ యిల్లెవరిదో ? ఈ రెండుగదులకు అద్దె యిచ్చేటంతగా అమ్మ డబ్బు సంపాదిస్తున్నదా ? అమ్మ యింకా వడలు అమ్ముతున్నదా? ఏమిటో నాకు అర్థంకావటంలేదు. అమ్మను నేను మరిచాను. కాని, అమ్మ నన్ను మరువలేదు. అమ్మకెట్లా తెలిసింది, తనకు పెళ్ళయినట్టు, పిల్లలు పుట్టినట్టూ ? అనుకుంటూ ఆలోచిస్తున్న వెంకటసామి దిగ్గునలేచి కాళ్ళు కడుక్కొని పీటమీద కూర్చున్నాడు.

"నాయనా, కొంచెం నెయ్యి వేసుకో, ఊరగాయ వడ్డిస్తాను" అంటూ ఆవకాయ వేసింది.

"అమ్మా, ఇల్లుబాగుంది రోడ్డుమీద. నీవు అద్దెకట్టగలుగుతున్నావమ్మా ?"

"నాయనా, అంతా డాక్టరుబాబు చేతిచలువ. ఎలా ఉంటున్నానో, ఏం తింటున్నానో ?" అన్నది.

భోజనం చేసినతరువాత కొడుక్కి మంచమ్మీద పక్కవేసి తాను చాప పరచుకుని పాతచీర తలకింద పెట్టుకుంది మంగమ్మ.

"అమ్మా, నేను మళ్ళీ రేపు పదిగంటలకు వెళ్ళిపోవాలి. నిన్ను తీసికువెళదామని వచ్చానమ్మా. అక్కడంతా సౌకర్యంగాఉంది. పెద్దపిల్లవాడు స్కూలుకు కూడా వెళ్ళుతున్నాడు. చిన్న పిల్లలిద్దరిని ఒక మనిషి చూసుకుంటుంది. నీవు

రామ్మా నాతోటి. ఎన్నాళ్ళు ఇలా ఒంటరిగా ఉంటావు ?" అన్నాడు మంచంమ్మీద పడుకుని.

మంగమ్మ కొడుకు రమ్మన్నాడన్న సంతోషంతో కళ్ళు నిండుకుండ లయ్యాయి. "నాయనా, అలాగే వెళదాము" అంటూ అతడి కుటుంబాన్ని గురించి అన్నివిషయాలూ అడిగింది.

ఒక్కొక్కదానికి తృప్తినిచ్చే జవాబులు చెప్తూ "అమ్మా, చీకటితో లేచి అన్నంవండుకుతిని పోదాం. అక్కడకి పొయ్యేసరికి రెండుగంటలు దాటుతుంది." నిద్రలోకి జారుకున్నాడు.

మంగమ్మ చీకటితో లేచి పాచిపని చేసుకుని ఒక ఇరవై రూపాయలు కొంగున కట్టుకొని, డబ్బా డాక్టరుబాబుకి ఇస్తూ "బాబూ? రాత్రి వెంకటసామి వచ్చాడు. ఈ పదిగంటల బస్సులో నన్ను తీసుకుపోతానంటున్నాడు. మీ సలహా చెప్పండి బాబూ ?" అన్నది.

"వెళ్ళు, వెళ్ళి కొన్నాళ్ళుండి చూడు. నీకు అనుకూలంగా ఉంటే ఉండు. లేకపోతే వచ్చెయ్యి. ఇక్కడి సంగతులేమీ చెప్పకు. నిన్ను ఏదోపనివుండే తీసుకు పోతున్నాడు. జాగ్రత్తగా మసలుకో, మళ్ళీ రావటానికయినా ఓ పాతిక దగ్గరుంచుకో" అన్నాడు.

"ఇరవై ఉంచాను బాబూ, నా బట్టలు రెండూ సంచిలో పెట్టుకుని సిద్ధం చేశాను. ఇక స్నానంచేసి అన్నంవండి కూర చేస్తా. వెంకటసామి మీతో చెప్ప టానికి వస్తాడు" అంటూ వెళ్ళిపోయింది.

తొమ్మిది గంటలయేసరికి వెంకటసామి స్నానంచేసి తల్లి ఇచ్చిన కాఫీతాగి డాక్టరుబాబు దగ్గరికెళ్ళి నమస్కారం చేశాడు. ఏవో చిన్న చిన్న ఊళ్ళలో పని చేస్తూవచ్చాను. కనక తల్లిని తీసుకువెళ్ళలేక పోయినానని చెప్పాడు. తన తల్లి క్షేమసమాచారాలు కనుక్కున్నందుకు కృతజ్ఞతలు చెప్పాడు. తల్లిని తనతో పది గంటల బస్సులో తీసుకువెళ్ళుతున్నానని చెప్పాడు.

"మంచిది బాబూ, కన్నతల్లిని జాగ్రత్తగా చూసుకుంటానంటే ఎవరయినా వద్దంటారా ? నీ కర్తవ్యము నీవు నెరవేరుస్తున్నావు. సంతోషము" అన్నాడు డాక్టరుబాబు.

బయలుదేరేటప్పుడు ఇల్లు తాళంవేసి తాళంచెవులు డాక్టరుబాబు కిచ్చింది. ఆ యిల్లు ఆయనదికాబోలనుకున్నాడు వెంకటసామి.

దారిలో తల్లికి వక్కుకొన్నాడు వెంకటసామి. ఒకచోట ఇద్దరూ కాఫితాగారు. మధ్యాహ్నం రెండున్నరకు ఊరు చేరారు. ఇంటికి వెళ్ళగానే పెద్దపిల్లవాడు శ్రీనివాసు ఎదురుగా వచ్చాడు. వాడినెత్తుకుని లోపలికివెళ్ళాడు తల్లితో.

ఆయా చేతిలో రెండేళ్ళపిల్ల ఉంది. మూడోకాన్పు వచ్చింది కాబోలునని పిల్ల తొట్టెలో నిద్రపోతున్నది. కాన్పయి నాలుగు నెలలయినట్టుంది. ఏంసుస్తియో గాని మంచమ్మీద పడుకున్నది కోడలు.

"ఏమ్మా పడుకున్నావు ? ఒంట్లో బాగాలేదా ?'' అడిగింది మంగమ్మ.

"ఒంట్లో బాగుండలేదమ్మా ఈ కాన్పయినప్పటి నుంచీ ఒకటే జ్వరం" అన్నాడు వెంకటసామి.

"మందులు తీసుకుంటున్నావా అమ్మాయీ ?" అడిగింది మంగమ్మ మళ్ళీ కోడల్ని.

"తీసుకుంటోందమ్మా, నాలుగైదు నెలలపాటు హాస్పిటల్‌లో ఉంటే ఇంజ క్షనులిస్తాము ఎక్సరేతీసి చూస్తూఉంటాము అన్నారు డాక్టర్లు" అన్నాడు వెంకట సామి.

"అయ్యో, నాకు తెలియలేదీసంగతి. తెలిస్తే వచ్చేదాన్నప్పుడే" అంటూ మంగమ్మ పెరట్లోకి వెళ్ళి కాళ్ళుకడుక్కుని వచ్చింది. వంటయింట్లోకి వెళ్ళి తొంగి చూసింది. స్టౌమీద పాలుపెట్టి వున్నాయి.

"వెంకటసామి, పిల్లవాడు స్కూలునుంచిరాగానే పాలు తాగుతాడా ? లేక పోతే కొద్దిగా అన్నంవండనా ?" అడిగింది.

''వాడు బ్రెడ్ తింటాడులే, పిల్లకూడా పాలల్లో బ్రెడ్‌వేసుకు తింటుంది. ఆయా చేస్తుందిలే, నీవు కాసేపు పడుకో. తెల్లవారుఝామున లేచావు. నేనలా బైటికి వెళ్ళివస్తా''నని వెళ్ళాడు.

మంగమ్మ బస్సులో రావటంవల్ల అలిసిపోయినట్లయి మూలనున్న చాప

తెచ్చుకొని వసారాలో తలకింద చెయ్యిపెట్టుకొని పడుకుంది. వెంకటసామి వచ్చే సరికి ఆరు కావచ్చింది "అమ్మా అమ్మా" అంటూ లేపాడు.

ఆమె లేచేలోపల కూరలుతెప్పించి వంటయింటి ముందర పోశాడు. ''అమ్మా, రేపు నీ కోడలిని హాస్పిటల్లో చేర్చే ఏర్పాటుచేశాను. తొమ్మిదిగంటలకు తీసుకువెళ్తాను. చీకటి పడుతోంది. బియ్యం పొయ్యిమీద పెట్టి ఏదయినా కూరచెయ్యమ్మా, తొందరగా అన్నం తిని పిల్లలుపడుకుంటారు" భార్యకు మందు ఇవ్వటానికి వెళ్తూ అన్నాడు.

అలాగే మంగమ్మ లేచి కాళ్ళు కడుక్కుని పట్టుబట్ట కట్టుకొని పొయ్యి వెలిగించింది. అన్నం పొయ్యిమీద పెట్టి కూరతరిగింది. ఆమెకు నాలుగుగంటలకు కాఫీ తాగే అలవాటు. ఇవాళ నాలుగుగంటలకు అది కడుపులో పడలేదు సన్నగా తల నొప్పి మొదలయింది.

వెంకటసామి పిల్లతో ఏడుగంటలకే వంటయింట్లోకి వచ్చాడు. ''అమ్మా, ఈ రెండుపళ్ళేలలో వడ్డించు, పిల్లలకు పెట్టి మనిద్దరం భోజనానికి కూర్చుందాము" అంటూ పళ్ళాలు పట్టుకువచ్చాడు.

"పాపకు నేను పెట్టనా నాయనా."

"నీవు కొత్తగదమ్మా, రెండు మూడు రోజులయితే నీదగ్గరకి వస్తుంది" అంటూ కలిపి అన్నం పాపకు తినిపించాడు. పిల్లవాడికి కొత్తమనిషిని చూడగానే సందేహమొచ్చింది.

"ఎవరు నాన్నా'' అని చెవిలో నోరుపెట్టి అడిగాడు.

''మా అమ్మరా, నీకు బామ్మవుతుంది."

నవ్వుతూ ఆమె ముఖంలోకి చూశాడు.

"నీ పేరేమిటినాయనా ?" అడిగింది ముద్దొస్తున్న బాబును ముచ్చటపెంగా చూస్తూ.

"నారాయణ" అన్నాడు తల వంచుకుని బాబు.

"నీ చెల్లెలు పేరు ?''

"నీల''

"బాగుంది, భోజనం చేయండి, తిని పడుకుందురుగాని" వడ్డించి యిచ్చింది.

తల్లీ కొడుకులు భోజనాలు చేసేటప్పుడు వెంకటసామి ఎక్కువగా మాట్లాడలేదు. ఏదో బాధలో ఉన్నాడనుకుంది మంగమ్మ.

తెల్లవారి లేస్తూనే స్నానంచేసి పాలుకాచి కాఫీచేసి కొడుకును పిలిచింది. అతడే అందరికీ అందించాడు.

"అమ్మా, పిల్లవాడు స్కూలుకువెళతాడు, నేను నీ కోడలిని హాస్పిటల్లో చేర్పించివస్తాను. వంట తొందరగా కావాలమ్మా, చిన్న పిల్లలు, ఆడనౌకరు యింట్లో ఉంటారు" గబగబా పిల్లలకు స్నానాలు చేయించి బట్టలువేశాడు.

మంగమ్మ వేగంగా వంటచేసింది. నారాయణ స్కూలుకు వెళ్ళాడు భార్యతో బయలుదేరిన కొడుకును చూసి మంగమ్మ వాకిట్లోకి వచ్చింది. ఆటోలో ఎక్కుతున్న కోడలినిచూసి ''ఒళ్ళు నయంచేసుకొని తొందరగా ఇంటికిరామ్మా" అంటూ ఆటో రోడ్డుదాటేవరకూ నిలబడి చూసింది.

"ఏమిటో చిన్నతనంలో ఈ జబ్బులు? ఈ బిడ్డలతో జబ్బు భార్యతో ఎంత కష్టపడుతున్నాడో నాయన ? వాడికి సుఖమ్మాట దేవుడెరుగు, కంటి నిండా నిద్ర యినా లేదు. చిక్కిపోయాడు బిడ్డ" పదిసార్లనుకుని కంటతడిబెట్టింది. ఆమెకు అన్నం సహించలేదు. తిని తిననట్లుగా చేసి విస్తరి మడిచింది పిల్లలిద్దరూ నిద్ర పోగానే ఆడనౌకరుకు అన్నం పెట్టింది. చాపవేసుకుని నడుంవాల్చింది.

తను అల్లారుముద్దుగా పెంచిన తన కొడుకు అనేకరకాలుగా ఇబ్బంది పడుతున్నాడు. ఒకరోజుకే అతడి సంసారాన్నీ, ఆ సాగరాన్నీ, అతడు ఈదేవిధా నాన్ని చూసి భరించలేకపోతున్నది. వేళకు అన్నం నీళ్ళు లేకుండా ఎంతకష్ట పడుతున్నాడు ? వీడి కష్టాలు ఎప్పుడు గట్టెక్కుతాయి ?

అంతలో పిల్లలు లేచారు. పాలు కలిపి నౌకరుచేతికిచ్చింది. తను కాఫీతాగి కొడుకు కోసం ఫ్లాస్కులో పోసింది. అతడొచ్చేసరికి ఏదయినా టిఫిన్ చేద్దామని వంట ఇల్లంతా వెతకటం మొదలెట్టింది. ఎంత వెదికినా టిఫిన్‌చేయదగ్గ వస్తువులే కనపడలేదు. ఇది నెలాఖరా? కాదు.

నౌకర్ని దగ్గరికిపిలిచి మెల్లగా మంచిమాటలతో ఇంటి సంగతులన్నీ అడి గింది. ఇంట్లో వంటలేదా? పిల్లలకేనా నౌకరుచేసేవంట ? వాళ్ళిద్దరికి హోటలు భోజనమా ? అంతా విన్నతరువాత ఆమెకు కలిగిన సందేహాలూ, ప్రశ్నలూ కడు పులో పెట్టుకుంది, ఏదో ఆవేదన.

వెంకటసామి బ్యాంకినుంచి హాస్పిటల్‌కు వెళ్ళి భార్య ఆరోగ్యవిషయా లను డాక్టర్లను అడిగి తెలుసుకొని, ఆమెను పలకరించి, కబుర్లుచెప్పి ఆరుగంటలు సుమారుగా ఇంటికి వస్తాడు. తల్లి యిచ్చిన కాఫీ తాగుతాడు. పిల్లలసంగతి చూసు కొని భోజనంచేసి పడుకుంటాడు.

"ఒరే వెంకటసామీ" అంటూ తల్లి భోజనంచేసేటప్పుడు ఏదో ప్రస్తావించ బోతుంది. అతడు పరధ్యానంతోఉండి జవాబు చెప్పడు. ఎటో చూస్తాడు, ఏదో ఆలోచిస్తాడు.

పాపం చిన్నవాడు. భార్య హాస్పిటల్‌లో ఉందన్న దిగులేమో ? చేతిలో డబ్బు లేదన్న దిగులుకూడా ఉందేమో ? కన్నతల్లి కదా. చెప్పకూడదూ ?

"నాయనా కోడలికి ఎట్లా ఉందిరా? కాస్త నయంగా ఉందా?'' ఆదుర్దాతో అడుగుతుంది.

"తగ్గుతుందంటున్నారు డాక్టర్లు. మనిషికూడా అంత నీరసంగాలేదు. కోడిగ్రుడ్లు, పళ్ళు పాలు బాగా తినమంటున్నారు. ఒకటి రెండు నెలల్లో ఇంటికి పంపుతారట" అన్నాడు తలవంచుకుని.

"రెండునెలలేకదా? ఫరవాలేదు నీ అదృష్టం పిల్లల అదృష్టం. నాయనా- మీరిద్దరూ బాగుంటేనే సంసారం సుఖంగాసాగుతుంది. పదికాలాలపాటు పచ్చ పచ్చగా సాగిపోతుంది."

భోజనంచేసి నిద్రలోకి జారుకుంది. తెల్లవారా - పొద్దుగూకా - ఇలా రెండు నెలలు మంగమ్మ రోజులు లెక్కపెట్టుకోగా భారంగా గడిచాయి. మంగమ్మ ఇంతవరకూ ఎరగని అనుభవము - వెంకటసామి ఇంటికి కావలసినవి ఒక్కసారి తెచ్చిపడెయ్యడు. నాలుగుసార్లుచెబితే రెండురోజుల సామాను తెచ్చిపడేస్తాడు. తను కన్నకొడుకేఅయినా తనకెంతో అభిమానమనిపిస్తున్నది. అమ్మ దుబారా ఖర్చు చేస్తోందని అనుకోవటంలేదుకదా?

పెద్ద పిల్లవాడు నారాయణకు, పిల్లకూ వారం వారం తలంట్లు పోస్తున్నది. పసిపిల్లను కాళ్ళమీద పడుకోబెట్టుకుని తన పద్ధతిలోనే స్నానంచేయిస్తున్నది. వారానికిఒకసారి ఇల్లు కడిగిస్తున్నది రంగవల్లులు తీర్చిదిద్దుతున్నది.

కోడలు యింటికివచ్చేనాడు మంగమ్మ చాలా ఆర్భాటంచేసింది. ఇల్లంతా దుమ్ములేకుండా దులిపించి ఆమెకు పక్కవేయించి బాగాఉతికిన దుప్పటివేసింది. కిటికీలకు పరదాలుకట్టింది. పదిగంటలకు వంటచేసి పిల్లలకుపెట్టి కోడలురాకకోసం ఎదురుచూస్తోంది.

పన్నెండుగంటలుదాటి ఒంటిగంట కావచ్చింది. కొడుకుకోడలితో భోజనం చేయాలని వీధివాకిట్లోనే కూర్చుంది.

కొడుకూ కోడలూ రెండుగంటల సుమారుకు లోపలికివచ్చారు. కోడలు తొట్టిలోఉన్న పాపనొకసారి చూసుకుంది. ఎదపిల్లను ఆయాదగ్గర్నించి తీసుకుని ఎత్తుకుంది. పాపతోమాట్లాడుతూ గదిలోకి వెళ్ళిపోయింది. కొడుకు బట్టలపెట్టె బుట్ట లోపలికి తీసుకువచ్చాడు.

"నాయనా! భోజనానికిరండి" కొడుకుతోచెప్పి కోడలి గదిలోకివెళ్ళి "అమ్మాయి, క్షేమంగా ఇంటికి తిరిగివచ్చావు అదే పదివేలు. నీ బిడ్డల అదృష్టం. పొద్దుపోయింది భోజనం చేద్దువుగాని రా అమ్మా" పిలిచింది.

"మేము భోజనంచేశాము" అన్నది కోడలు ముఖం అటుతిప్పుకుని.

మంగమ్మ ముఖంకడుక్కొని తుడుచుకుంటున్న కొడుకు నడిగింది "నాయనా! భోజనంచేసివచ్చారా? నేను వంటచేసి మీకోసం కనిపెట్టుకుని ఉన్నానురా" అన్నది.

"అలాగా? ఎందుకు ఆగావమ్మా ఇంతవరకు? ఇప్పుడయినా భోజనంచెయ్యి" అంటూ గదిలోకివెళ్ళాడు.

మంగమ్మ కాళ్ళీడ్చుకుంటూ వంటయింట్లోకివెళ్ళి విస్తరివేసుకుని మంచినీళ్ల పెట్టుకుంది. ఎందుకో మనసు చిన్నబోయింది. అన్నం సహించలేదు. అప్పటికి ఆకలికూడా చచ్చిపోయింది మజ్జిగన్నంతినిలేచింది. వసారాలో చాపపరచుకుని తలకింద చెయ్యిపెట్టుకుని పడుకుంది. అప్పటినుంచి కూర్చునేఉంది కనుక మేను వాల్చగానే విశ్రాంతనిపించింది గాని మనసు ఊరుకోవటంలేదు.

కొడుకూ కోడలికికూడా కలిపి తను వంటచేసింది. ఎక్కడో తినివస్తారని తనకుమాత్రం ఏంతెలుసు? ఆ వంటంతా ఏంచేసుకుంటుంది? రాత్రికి నౌకరుకు పెట్టి తాను తినవచ్చు. పిల్లలకు మళ్ళీ వంటచేస్తే వేడిగాతింటారనుకుంది.

కాని-ఏడుగంటలు కాకముందే అయా పిల్లలకు వంటచేసింది. బల్లమీద భోజనాలు పెట్టింది.

తను ఎవర్నని అడుగుతుంది ? వెంకటసామి హోటల్లో భోజనంచేసి భార్యకు టిఫిన్‌కారియర్‌లో తీసుకువచ్చాడు. పిల్లలు భోజనాలుచేసి పడుకున్నారు. నౌకరికి భోజనంపెట్టి తాను మజ్జిగతాగి పడుకుంది. కాని-నిద్రపట్టలేదు చిరుచలి ప్రవేశించింది. ఆ వరండాలో నిద్రపట్టడానికి ఒక దుప్పటయినాఉంటే నిద్రవచ్చునేమో? తలుపులు వేసిఉన్నాయి.

తెల్లవారింది ఎవరి దినచర్య వారిది. వెంకటసామి గదిలోనుంచి బయటికి రాడు.

కోడలు డ్యూటిలోచేరింది. తమ గదికి తాళంవేసుకున్నారు. పిల్లలకోసం హాలు తెరిచిఉంచారు. వంటచేసుకోటానికి వంటయిల్లుకూడా వదలిపెట్టారు.

కొడుకుకు తనతో మాట్లాడేతీరికలేదు. కోడలు మాట్లాడదు. తను ఒక్కతే కూర్చుని వండుకుని తినటానికా ఇంతదూరం వచ్చింది? తను ఖైదులోఉన్నట్లు అనిపించింది.

ఆనాడు స్నానానికి పోయేటప్పుడు "నాయనా వెంకటసామీ !" అని పిలిచింది.

"అమ్మా తొందరగావెళ్ళాలి. టైములేదు. సాయంత్రం నేను వచ్చిన తరువాత మాట్లాడుకుందాము" అన్నాడు.

సాయంత్రపువేళ పిల్లవాడిని "నారాయణా" అని పిలిచింది.

"ఆడుకోవాలి. నా ఫ్రెండు వచ్చాడని" పరుగెత్తాడు.

వారానికొకసారి పాటలుపాడుతూ నలుగుపెట్టి తలంటిపోసేది. ఇప్పుడది లేదు. పిల్లలయినా దగ్గరికివస్తే కొద్దిగా కాలక్షేపం.

సాయంత్రం కొడుకూ కోడలూ ఆఫీసునుంచి రాగానే కాఫీచేసి ఇద్దామనుకుంది. కాని సరుకులు లేవు.

"అమ్మాయీ, సామానుతెప్పిస్తే వంటచేసి పెడతాను. నీకు వంట్లో కులాసాగాఉందా?" అంటూ ఎదురుగావెళ్ళింది.

"ఇప్పుడు సామానెందుకు? మేము హోటల్లో భోజనంచేస్తాము. ఇవాళ్టినుంచీ పిల్లలకుకూడా అక్కడినుంచే తెస్తాము" అన్నది.

ఇంక ఆమెతో మరోమాట మాట్లాడటానికి అవకాశంలేదు.

వెంకటసామి స్నేహితులొచ్చారు. వాళ్ళతోమాట్లాడి లోపలికివస్తూనే కోడలిని తీసుకుని బయటకువెళ్ళాడు.

మంగమ్మకు పట్టలేని దుఃఖంవచ్చింది. తను ఒక్కతే అన్నం వండుకొని తింటూ మూగగా ఉండలేననుకుంది.

కొడుకు కంటికి కనబడగానే "వెంకటసామీ, నేను వెళ్తానురా. కొండమీద దేవుణ్ణి చూద్దామనిపిస్తోంది. నేను వచ్చి చాలారోజులయింది. నన్ను పంపించు" అన్నది.

"సరేలే అమ్మా, నీకు వెళ్ళాలనిఉంటేవెళ్ళు. ఈ సాయంత్రం ఎలావెళ్తావు? బాగా చీకటిపడుతుంది వెళ్ళేసరికి, రేపువెళ్ళు" అన్నాడు.

"నీవు యింట్లోఉండవుగా? బస్సయినాఎక్కి స్తే వెళ్తాను" అంది.

"ఎట్లాగమ్మా బాంకిలో పనిఎక్కువగాఉంది" అన్నాడు మళ్ళీ కొంచెం సేపాలోచించి "అమ్మా ఎవరినిఅడిగినా బస్టాండుఎక్కడంటే చెపుతారు"అన్నాడు.

"తెల్లవారగానే ముఖం కడుక్కొని స్నానంచేసింది. తనకు వంటఎందుకు ? ఆడ నౌకరు కూడా టిఫిన్ కారియరు భోజనమే చేస్తోందిప్పుడు. తన బట్టలు ఉతికి ఆరవేసుకుని మడత వేసుకుంది. తొమ్మిదిగంటలు కాగానే సంచి పట్టుకుని వీధి వాకిట్లోకి వచ్చింది.

"వెంకటసామి, నేను పోతున్నానురా. అమ్మాయీ వెళ్ళి వస్తాను. ఎప్పు

దయినా మీ క్షేమం రాస్తూ ఉండండి" అన్నది. గదిలో నుంచి వాళ్ళు బయటికి వస్తారేమో చూసి వెళ్దామని కాసేపు ఆగింది.

"సరేనమ్మా" అన్నాడు వెంకసామి గదిలోపలనుంచే.

కంటిచూపు కూడా కరవేనా అనకుంటూ వీధిగుమ్మం దాటింది. కనబడిన వారినందరినీ అడిగి బస్టాండుకు చేరుకుంది. ఉపవాసాలతో నీరసమనిపించింది నడవటానికి. రెండరటిపళ్ళు కొని తిన్నది. కళ్ళల్లో ఊరుతున్న నీళ్ళను పదేపదే వత్తుకుంటూ బస్సు రాగానే టికట్టు తీసుకుని ఎక్కింది.

"ఎంత మేలయింది తను వచ్చేటప్పుడు ఇరవై రూపాయలు తెచ్చుకోవటం ? ఈ ఇరవై లేకపోతే తనగతి ఏమయ్యేది ? ఎవరిని అడిగితే ఇస్తారు?

ఆమెకు అంతకంటె దూరంగా ఆలోచించలేకపోయింది. వెంకటసామి తన కన్నకొడుకు. అష్టకష్టాలుపడి పెంచింది. తను ఒకపూట తినకపోయినా కొడుక్కు లోపంలేకుండా పెంచింది. వెంకటసామి తమలా కష్టపడకూడదని ప్రాణాలు కళ్ళల్లో పెట్టుకుని చదివించింది. పెళ్ళి అతడే చేసుకున్నాడు. బిడ్డలు పుట్టారు. సుఖంగా ఉన్నాడు.

"అవును. తనకింతకంటె ఏం కావాలి? బస్సు కుదుపుకు కునుకు పట్టింది. "దిగమ్మా, తిరుపతి వచ్చిందని" కండక్టరు అరుపుతో లేచింది. కళ్ళు నులుపుకుంటూ లేచి సంచీ పట్టుకుదిగింది. అపరాహ్నం దాటింది. బస్టాండులో మళ్ళీ అరటిపళ్ళు కొనుక్కుని తిని కడుపునిండా నీళ్ళు తాగింది. ఆవేళప్పుడు ఇంటికి వెళ్ళినా డాక్టరుబాబు ఉండడు. తాళపుచెవులు ఆయన దగ్గర ఉన్నాయి. మెల్లగా వెళ్ళచ్చు ఏం తొందర ? అక్కడే ఒకఅంగడి ముందర సంచీ పట్టుకుని కూర్చుంది. వీధివెంట నడిచే జనాన్ని చూస్తూ.

రాత్రి ఎనిమిదిగంటలయిన తరువాత వీధిదీపాల వెలుగులో ఇంటిదారి పట్టింది. డాక్టరు అప్పుడే ఇంటికి వచ్చినట్టున్నాడు. వీధితలుపు తెరచుకుని కుర్చీలో కూర్చున్నాడు విశ్రాంతిగా.

"ఓహో మంగమ్మా ? ఎప్పుడొచ్చావు ? అందరూ బాగున్నారా ? లోపలికిరా."

గతప దగ్గరగా కూర్చుంది మంగమ్మ. అందరూ బాగున్నారా బాబూ. నేను మధ్యాహ్నం రెండుగంటలకే వచ్చాను. మీరు ఇంట్లో ఉండరని అక్కడే వీధిలో జనాన్ని చూస్తూ కూర్చున్నా బాబూ."

"అప్పుడే వచ్చావేం ? ఇంకా కొన్నాళ్ళు ఉండలేకపోయావా? వెళ్ళక వెళ్ళక వెళ్ళావు" అన్నాడు.

"ఆ మాట నిజమే ననుకోండి అక్కడ తోచలేదు బాబూ. చేతినిండా పని చేసినదాన్ని కదా. పొద్దున పదిగంటలనుండి సాయంత్రం ఆరుగంటలవరకూ పనిచేస్తూ పొయ్యి దగ్గర ఉన్నదాన్ని. అక్కడ ఆ కొద్ది పనిచేసి కూచోటమేగా. బొత్తిగా కాలం గడవలేదు. వెంకటసామి అక్కడే ఉండమని బలవంతంచేశాడు. కోడలు బయలుదేరనివ్వలేదు. ఏం జబ్బోగాని ఐదు నెలలపాటు హాస్పిటల్లో ఉండి మందులు, తీసుకుంది. ఇవాళ్టికి రెండుమూడు రోజులకిందనే ఇంటికొచ్చింది. పనిమనిషి ఎప్పుడూ ఇంట్లోనే ఉండి పిల్లలను చూసుకుంటుంది. మరి నాకేం పనుంది ? అందుకని వచ్చేశాను" అన్నది.

"మంచిపని చేశావు. నిన్ను కష్టపడకుండా ఇంట్లో కూర్చోమన్నా కూర్చో లేవు. రేపటినుంచే నీ మామూలు పనిచేసుకో. నీకు సామానుకూడా ఉన్నట్టు జ్ఞాపకం" అన్నాడు.

తాళపు చెవులు తీసుకుని యింటికివెళ్ళిన మంగమ్మ మంచమ్మీద తన పక్క వేసుకుని పడుకుంది. ఎంత రాత్రయినా నిద్రరాదు. ఏదో వెలితి-ఏదో అసంతృప్తి కడుపులో మసులుతున్నది. తను కన్నకొడుకు. తండ్రిలేని బిడ్డను. ఎంత కష్టపడి పెంచింది ? బట్టలో తిండిలో తన కొడుక్కు ఏలోపం రాకుండా పెంచిందే? ఎన్.సి.సి.లో చేరితే ఆ డ్రస్సు ఉతికి గంజిపెట్టి ఇస్త్రీ చేయించి చేతికిచ్చిందే ? తను కడుపుకు తిండి చూసుకోలేదు. ఒంటికి సరైన బట్ట చూసుకో లేదు. తల వెంట్రుకలకు నూనెలేదు. కాని-తన కొడుక్కు తండ్రిలేడన్న లోపమే. గాని మరేలోపం ఉండకూడదన్న పట్టుదలతో పెంచింది. తను పడ్డకష్టాలు తన కొడుకు పడకూడదన్న ఆశయము.

కొండంత ఆశతో పెంచింది. కడుపార కన్నతల్లి మనసార మాట్లాడు తాడని ఆశించింది. "అమ్మా ఎట్లా ఉన్నావు ఒక్కదానవు ? ఎందుకింకా కష్ట పడతా"వని అంటాడనుకుంది.

ఒక్క మాటంటే ఒక్కమాట మాట్లాడితే కొండంతగా సంతోషించేది." నాయనా వెంకటసామి అన్నప్పుడల్లా గదిలోకి దూరకపోతే అమ్మా అంటూ అప్యాయంగా నాలుగు మాటలు మాట్లాడితె తన కడుపునిండేది. మాట్లాడక పోయినా కంటితో చూసుకు బతుకుదామనుకుంటే అదీ కరువయింది.

మంగమ్మ కడుపులో ఉన్న బాధను పట్టలేక వెక్కి-వెక్కి ఏడ్చింది. ఎంత కన్నీరు కారినా ఆ అగ్ని చల్లారదు. ఏం చేస్తుంది ? చేతులు పిసుక్కుంది. తల కొట్టుకుంది. నేలమీదపడి దొర్లింది.

తెలతెలవారుతుండగా లేచి మామూలుగా స్నానంచేసి పాచిపని చేసుకుని ఇటు అన్నం వండుకుంటూ అటు పప్పు రుబ్బుకుంది. మళ్ళీ మామూలు దినచర్య.

మంగమ్మ ఇన్నాళ్ళూ లేదని ఎవరూ రాకుండా ఉండలేదు. మామూలుగా వస్తునేఉన్నారు. కాని-మంగమ్మలో మునుపటి ఉత్సాహం లేదు. డబ్బు నిండిందన్న సంతోషములేదు. అంతా యాంత్రికం.

"మంగమ్మా, కొడుకుదగ్గరికెళ్ళి వచ్చినప్పటినుంచి ఏమంతా ఉత్సాహంగా లేవెందుకు ? కొడుకు మీదికి మనసు మళ్ళిందా ?" అడిగాడు డాక్టరు.

ఈసారి పట్టలేకపోయింది మనసును మంగమ్మ. బావురుమని ఏడ్చేసింది. డాక్టరు భార్య మంగమ్మ దగ్గర కూర్చుని "ఏమిటి మంగమ్మా. అలా కంటతడి పెట్టవచ్చునా ? కొడుకు సంసారాన్ని చూసి సంతోషించాలి గాని బాధపడతారా?" ఓదార్చబోయింది.

దుఃఖానికుండే గుణమే అది-ఓదార్చినకొద్దీ ఎక్కువవుతుంది. మంగమ్మ ఆపుకోలేకపోతుంది.

పొంగు చల్లారని అన్నట్టు డాక్టరు భార్యకు సైగచేశాడు. ఆయన నిబ్బరంగా కూర్చున్నాడు. వెంకటసామి రాసిన ఉత్తరం ఆ క్రిందటి రోజే చేరింది ఆయనకు "డాక్టరు బాబూ ! నేనేం చెయ్యను ? ప్రాణంలో ప్రాణంగా చూసుకుంటూ పెంచిన అమ్మతో మనసారా మాట్లాడటానికి నేను నోచుకోలేదు. ఇంత కాలమూ నా కోసం కష్టపడిన తల్లిని సుఖపెట్టే అదృష్టంలేదు. అమ్మ దీనవదనం కళ్ళకు కట్టినట్టుగా ఉంటుంది. నాకెప్పుడూ. ఆమె ముఖమే నన్ను వెంటాడుతుంది. ఒక్కో సారి ఆ బాధను భరించలేను. ఉద్యోగమిస్తానన్న ఆఫీసరు అలవిగాని భార్యను

అంటగట్టాడు. నా స్వాతంత్ర్యం అమ్ముడుపోయింది. నేనొక కీలుబొమ్మను. చెప్పినట్టు ఆడే ఆటబొమ్మను. అమ్మ వెళ్ళిపోతే గాని ఇంటికి రానని పట్టుబట్టింది భార్యామణి. అమ్మతో ఎట్లా చెప్పాను నా నోటితో ? అందుకే మాట్లాడలేక పోయాను. అమ్మ అంతమాత్రం గ్రహించలేని మనిషికాదు. అమ్మ వెళ్తానన్నది. నా పాపిష్టి చేతులతో అమ్మకు బస్సుఖర్చు కూడా ఇవ్వలేని అసమర్థుడిని. డాక్టరు బాబూ. అమ్మ మనసు నొచ్చుకోకుండా సర్దిచెప్పండి." అంటూ తన మనసులో ఉన్న వేదనంతా వెళ్ళబోసాడా ఉత్తరంలో.

"మంగమ్మ నేనొకటి చెబుతాను వింటావా ? మమత అనేది ముందుకు సాగిపోతుంది కాని వెనక్కు తిరిగి ప్రవహించదు. అందులోను మమత అవసరాలను బట్టి సాగిపోతుంది. బాల్యంలో తల్లికి బిడ్డమీద విపరీతమైన మమత. అంత మమత ఉంటేగాని ఆ బిడ్డ పెరగదు. బిడ్డకు తల్లిమీద కూడా అట్లాగే ఉంటుంది. కాని క్రమేణా తల్లి మమత అట్లాగే ఉంటుంది. ఎప్పటికి మారదు. కాని-బిడ్డకు పెరుగుతున్న కొద్దీ మమతలో మార్పు కలుగుతుంది. యౌవనంలో భార్య అవసరం. మమత అటువైపు మళ్ళుతుంది. మళ్ళాలి. అట్లా మళ్ళితేగాని అతడికి సంసారం సాగదు. సంతానం కలుగుతుంది. వాళ్ళను మమతతో పెంచాలి. కనుక మమతలో ముందుచూపే గాని వెనక్కు తిరగలేదు మనిషి. అయితే ఇది అందరికీ వర్తించదు. కొందరు మమతతోపాటు భక్తి, గౌరవాలు కూడా పెంపొందించుకుంటారు. ముందూ వెనకా కూడా సమర్థించుకో గలుగుతారు. అయినా మంగమ్మా. నీవు అంత ప్రాణాధికంగా ప్రేమించి-అంత త్యాగంచేసి ప్రాణాలన్నీ కొడుకుమీద పెట్టుకుని ఎందుకు పెంచావు కొడుకును ? చెప్పు ?" ఆమె ముఖంచూస్తూ ప్రశ్నించాడు.

కళ్ళు ఒత్తుకుంటూ "బాబూ. మమకారాన్ని పట్టలేక అలా పెంచాను. తండ్రిని పుట్టకముందే పోగొట్టుకున్నాడన్న దుఃఖంతో తండ్రిలేని లోపం కనబడకుండా తండ్రిలా తెచ్చిపెట్టాను. కన్నతల్లి మమకారంతో అపురూపంగా పెంచాను."

"నీ మమకారాన్ని పట్టలేక ఏ లోపం లేకుండా పెంచావు. కనుక-అలా పెంచాను. ఇలా పెంచానని అతడితో అనకు. అంటే "నేనలా పెంచమన్నానా?" అంటాడు. నిష్కామకర్మ చేశాననుకో. అంతే. ఎక్కడో బాగున్నాడు కదా అని సంతోషించు."

"బాబూ అంతేనా ? అప్పుడు నేనలా పెంచాను కనుక పెత్తనంలో నన్ను చూసుకోవాలనుకోవటం తప్పా బాబూ ? కన్నతల్లిదండ్రులను కొడుకులు చూడక పోతే మరెవరు చూస్తారు ? ఆశపడటం తప్పా బాబూ ! రేపు లేవలేనినాడు నా గతేమిటి ? మ్యునిసిపాలిటి వాళ్ళు ఈడ్చి పారెయ్యటమేనా ? వాడిని చూస్తూ అయినా రోజులు గడుపుదామనుకున్న ఆశకూడా నిరాశయింది" దుఃఖం కట్టలు తెంచుకుంది.

డాక్టరు కళ్ళు చెమ్మగిల్లాయి. ఆమె మాటలకు జవాబు చెప్పలేకపోయాడు.

"మంగమ్మా, వయసు మీదపడుతున్నకొద్దీ ఈ మమకారాలన్నీ తగ్గించుకుని రామాకృష్ణా అంటూ గడిపెయ్యాలి శేషజీవితాన్ని."

"ఈ మమకారాన్నెట్లా చంపుకోను ? కంటికి కనబడని ఆ రాముడి మీద-ఆ కృష్ణుడిమీద మనసు ఎట్లానిలపను?" మంగమ్మ కంటిఎదుట అన్నం తిననని మారాంచేస్తున్న వెంకటసామి మెదిలాడు.

"వెంకటసామిలోనే వాళ్ళను చూసుకుని ఇంతకాలం బతికాను."

"ఇప్పుడలా కాదు. కనబడని వాళ్ళను కనబడేటట్టు చేసుకోవాలి మంగమ్మా."

"బాబూ, నావల్ల కాదు. నేనంతటి భక్తురాలిని" కాదు. మామూలు మనిషిని కొడుకును చూడాలని ఆరాటపడే తల్లిని. సామాన్యురాలిని."

"మంగమ్మా, నన్ను పెంచుకోరాదూ ? నిన్ను చూడటానికి నేనే రెండు పూటలా వస్తూఉంటాను."

కళ్ళల్లో నీళ్ళు.ముఖంలో నవ్వు మంగమ్మకు.

"ఇవాళ నాకు టిఫిన్ పెట్టలేదుకదూ ?" గునిసాడు డాక్టరు.

"అవును బాబూ. ఇవాళ అన్ని వడలు చేయలేనన్న అధైర్యంతోచి పప్పు కొద్దిగా పోశాను. అది తొందరగా అయిపోయింది. నేను మూడుగంటలకే పొయ్యి ఎత్తేశాను. నేను దానిలోనే మీకు రెండుప్లేట్లు ఉంచాను. ఎవరో తొందరగా నలుగురు వచ్చి తొందరపెట్టారు. ఉన్నవే సర్దిపెట్టాల్సి వచ్చింది."

"పోనీలే. రేపు పప్పు నిండుగాపోసి వడలు చెయ్యి. నాకు పెట్టకుండా

మాత్రం ఖర్చుపెయ్యకు. ఎన్నితిన్నా నాకు నీ చేతి వడలు తింటేనేగాని ఆకలి తీరదు. ముందే చెబుతున్నా" అన్నాడు.

"నిజమే బాబూ, నాక్కూడా మీకు పెట్టకుండా అన్నీ ఖర్చయిననాడు ఏదో లోపం జరిగినట్లు మనసు బాధపడుతుంది. ఇంకనుంచి అట్లా జరగనివ్వను బాబూ."

"నన్ను మీరు మీరు అంటూ దూరం చెయ్యకూడదు మరి. అమ్మను కొడుకునూ దూరం చేస్తుందా పిలుపు"

"అవును బాబూ అవును. ఇంకనుంచి అట్లా అనను."

మంగమ్మకు ఆ పప్పు దానికి తగిన మసాలా ఎప్పుడూ ఒక్క మాదిరిగా పడతాయి. ఒకోక్క రోజు విసుగు పుడుతుంది పరధ్యానంగా తయారుచేస్తుంది. అయినా అవి సమపాళంగా కుదురుతున్నాయి.

ఋతువులు తిరుగుతున్నాయి. ఒకదాని తరువాత ఒకటి వెంకటసామిని ఆఫీసరు ట్రైనింగ్ కని దూరపు ఊరికి పంపించారు బ్యాంకువారు. వెళ్ళే ముందు ఒక రాత్రివేళ వచ్చాడు.

అతడిని గుండెకదుముకుని వెక్కి వెక్కి ఏడ్చింది మంగమ్మ. "నాయనా! నాయనా! నన్ను చూడడానికి వచ్చావా తండ్రి ఇవాళ ఎంతమంచి రోజురా. నిన్ను చూడగలిగాను" అతడి దేహమంతా నిమిరి నిమిరి తన మంచమ్మీద కూర్చోబెట్టుకుంది.

"నాయనా, కోడలు పిల్లలూ బాగున్నారా బాబు? అప్పుడు చిన్నపిల్ల. ఇప్పుడు పెద్దదయి ఉంటుంది. మాటలూ నడకా బాగా వచ్చాయా? అబ్బాయిబాగా చదువుతున్నాడా?" అప్యాయంగా ఎన్నో వివరాలు అడిగినవే మళ్ళీ మళ్ళీ అడిగింది.

"అమ్మా, నేను ట్రైనింగ్ కని దూరంగా మరోవూరువెళ్తున్నాను. రెండేళ్ళకు వస్తానమ్మా. ఆ తరువాత మళ్ళీ ఎక్కడ వేస్తారో నన్ను? నిన్ను చూడాలనే వచ్చానమ్మా. రేపు తెల్లవారకుండా వెళ్తాను. అమ్మా జాగ్రత్తగా ఉండు" అమ్మా అమ్మా" అంటాడు ఆవేదనతో. అదేమిటో మాటల రూపంలో బయటికి రావటం లేదు. తల్లికదా అని పదిసార్లు రావాలని మనసులో ఉన్నా రాలేని అశక్తతతో ఏమిటో అతడికే అర్థంకాలేదు.

తల్లి ఎంతో ప్రేమతో అతడికి ఇష్టమని తనకు తోచిన వంటచేసింది. కొసరి కొసరి వడ్డించింది. తనెప్పుడూ పెరుగు వేసుకోదు. డాక్టరు యింటినుంచి ఒక కప్పు పెరుగు తెచ్చి వడ్డించింది. తన అప్యాయతనూ మమతనూ మాటల్లోచేతల్లో కురిపించింది.

తన కొడుకు తనను చూడటానికి వచ్చాడు!

తనమీద వాడికెంత ఆపేక్షో?

ఆ సంభ్రమంలో తబ్బిబ్బయి పోతున్న మంగమ్మ ఆ రాత్రంతా నిద్ర పోలేదు. అతడు పడుకున్న మంచమ్మీద కళ్ళు తెరుచుకుని కూర్చుంది. తెల్లవారక ముందు లేచి వెంకటసామి స్నానం చేస్తాడని వేడినీళ్ళు కాగబెట్టి కాఫీ ఉప్మా తయారుచేసింది.

"నాయనా, నీ కోసం చేశానురా. కడుపునిండా తిను. మళ్ళీ వచ్చేటప్పుడు ఇలాగే వచ్చి నీ తల్లిని చూసిపో" అంది అతడు బూట్లు వేసుకుంటుంటే.

"వస్తానమ్మా వస్తాను" తల్లి భుజాలమీద రెండు చేతులూ వేసి, అప్యాయంగా ఆమె కళ్ళలోకి చూశాడు.

వెంకటసామి కంటికి కనబడేటంతవరకూ చూస్తూ కన్నీళ్ళతో నిలబడి పోయింది మంగమ్మ.

"ఏంది మంగమ్మా. అట్లా నిలబడిపోయినావు? ఇయ్యేళ వడలు ఉండవా అందరికి?" అడిగాడు దారినపోయే కూరగాయలవాడు.

"ఉంటాయి, ఉంటాయి, అలా అంటావేం? ఏమిటో అలా నిలబడి పోయాను అంతే అంతే." కొంగుతో కళ్ళద్దుకుని లోపలికి నడిచింది మంగమ్మ.

కొడుకు వచ్చిన రాత్రినే మరీ మరీ తలుచుకుంటూ కొన్నాళ్ళు ఉత్సాహంగా గడిచింది. 'మంగమ్మకు కాస్త బెంగ తీరింది కొడుకు వచ్చి వెళ్ళటంతో' అనుకున్నాడు డాక్టరు.

కాలం దొర్లిపోతుంది వేగంగా-అతి వేగంగా.

మంగమ్మ కొడుకు వచ్చిననాటి జ్ఞాపకాలు మరుగున పడిపోయినా అనాటి

తన సంతోషాన్ని స్మృతిపథంలో నిలుపుకోవటానికి విఫల ప్రయత్నాలు చేయటం సాగించింది.

"మంగమ్మా, ఏవీ వడలు రాలేదు నన్ను మర్చిపోతున్నావా?" అని డాక్టరే ఒక సాయంత్రం మంగమ్మ ఇంటికి వచ్చాడు. ఆయనతో పదిరోజుల నుంచీ "మంగమ్మ ఏమిటోగా ఉంటోంది మతిలేనట్టుగా. ఒకసారి పలకరించి రండని" భార్య పదే పదే అంటోందని బయలుదేరాడు. ఆయన వచ్చేటప్పటికి మంగమ్మ మంచమ్మీద కప్పుకుని పడుకుని మూలుగుతోంది.

"ఏం మంగమ్మా, ఈవేళప్పుడు పడుకున్నావు? మూలుగుతున్నావెందుకు?" అడిగాడు ఆమె నుదుటిమీద చెయ్యివేసి.

మంగమ్మ కళ్ళు తెరిచి మళ్ళీ మూసుకుంది. ఆమె దేహం వణుకుతున్నది. డాక్టరు థర్మామీటరుతో జ్వరం కొలిచి చూశాడు. నూట మూడు దాటుతున్నది. జ్వరం తగ్గటానికి మాత్ర వేసి కప్పు కాఫీ తాగించాడు. తన యింట్లో పనిచేసే ఆడ నౌకరిని ఆమె దగ్గర ఉంచాడు.

ఆ మరునాడు కూడా డాక్టరు వచ్చి చూస్తే మంగమ్మ పరిస్థితి అలాగే ఉంది. మరొక మాత్రవేసి మంగమ్మకు మజ్జిగన్నం ఇంటి నుంచి తెప్పించి పెట్టించాడు. ఆ రోజుకు మంగమ్మకు జ్వరం తగ్గింది. కాని మనుష్యులను గుర్తుపట్టలేక పోతున్నది. సందర్భములేని మాటలు మాట్లాడటం మొదలుపెట్టింది. ఎన్ని ప్రశ్నలు వేసినా తగిన జవాబు చెప్పలేకపోతున్నది.

"ఏమిటి మంగమ్మా? లేచి కూర్చోగలవా? కళ్ళు తెరిచి చూడు" డాక్టరు ఆమెను లేవదీసి కూర్చోబెట్టాడు. కాని ఆమెకు కూర్చునే శక్తి లేక మళ్ళీ వాలిపోయింది. డాక్టరు ఆమె శక్తి లేక వాలిపోతున్నదని ఒక ఇంజక్షను ఇచ్చి ఆమెను కనిపెట్టుకుని ఉండమని చెప్పి నౌకరునుంచి వెళ్ళాడు.

నాలుగురోజులపాటు ఆమె పాలు పండ్లరసం మజ్జిగన్నం తీసుకున్నది గాని అసందర్భంగా మాట్లాడటం పోలేదు.

"వెంకటసామి, వచ్చావా? ఎన్నాళ్ళకు వచ్చావురా? అమ్మను చూడాలనిపించ లేదూ ఇన్నాళ్లూ? నేను చేసిన వంట బాగాలేదా? చిన్నప్పుడు ఇష్టంగా తినేవాడివి కదరా? నీ కిష్టమేగా వడలు? నీ కోసమేరా రోజంతా చేస్తూ కూర్చుంటాను.

కోడలిని పిల్లలనూ తీసుకురారా వెంకటసామి. నీకోసమేరా ఈ యిల్లు కొన్నది. కొంత పైకం కూడా బ్యాంకులో ఉండాలి. అంతా నీకోసమేరా వెంకటసామి" ఈ మాటలే పదే పదే గొణుగుతూ ఉంటుంది. ఎవరినీ గుర్తుపట్టే స్థితిలోలేదు. ఒక వారం రోజులపాటు అదే స్థితిలో ఉంది.

డాక్టరుకి అనుమానం తోచింది, ఆమె పరిస్థితి దిగజారిపోతున్నదని గ్రహించాడు. వెంకటసామి ఎక్కడున్నా వెంటనే తల్లి సంగతి తెలపమంటూ హెడ్ ఆఫీసుకు టెలిగ్రామ్ ఇచ్చాడు.

ఆ రాత్రి కలవరింతలు ఎక్కువయ్యాయి. వెంకటసామి స్మరణ తప్ప మరొకటిలేదు. గొంతులో పోసిన పాలు సరిగా మింగుడు పడడంలేదు.

ఉదయం ఎనిమిదిగంటలకు డాక్టరు చూడడానికి వచ్చాడు. వెంటనే నౌకరులేచి "అమ్మా వెంకటసామి వచ్చాడు చూడండి" అంటూ రెండు మూడు సార్లు చెవిలో బిగ్గరగా చెప్పింది.

అప్రయత్నంగా చేతులు చాపింది మంగమ్మ.

"అమ్మా, నేను వచ్చాను. వెంకటసామిని చూడు. కళ్ళుతెరు" అంటున్నాడు డాక్టరు.

వెంకటసామి వెంకటసామి.... ఎత్తబోయిన చేతులు వాలిపోయాయి. మంగమ్మ కళ్ళు తెరుచుకొనే ఉన్నాయి.

వెంకటస్వామిగా నిలబడిన డాక్టరు జాలిగా చూశాడు ఆమెవైపు. ఆయన కళ్ళలో నీరు రెప్పలనుదాటి చెంపల మీదుగా ధారలు కట్టాయి.